

Pataňdžaliho jógasútra

Květoslav Minařík

CANOPUS

Vydavatelská řada DRAHOKAMY
svazek 6

Květoslav Minařík

Patañdžaliho jógasútra

Canopus
Praha 2012

ISBN: 978-80-87692-25-7

© Květoslav Minařík

Obsah

PŘEDMLUVA	6
Kapitola I: Výroky o jógických cvičeníh.....	9
Kapitola II: Krijájóga.....	32
Kapitola III: O silách	54
Kapitola IV: Svoboda	76

Předmluva

Když jsem se rozhodl vysvětlit smysl Pataňdžaliho aforismů o józe, byl jsem si vědom toho, že na sebe беру odpovědný úkol. Nemohl jsem si totiž opatřit přímý překlad těchto aforismů ze sanskrtu, a proto musím počítat s tím, že pracuji více či méně s komentáři těchto textů. Svědčí o tom rozdílnost překladů, z nichž porovnávám především dva: od J. W. Hauera*, který používám jako podklad k této práci, a od Vivékánandy**, který je od uvedeného Hauerova překladu značně odchylný. Sympatie by mne vedly spíš k Vivékánandovi, jehož autorita je podpírána již tím, že byl žákem Rámakršnovým. Porovnávám-li však jeho překlad s textem J. W. Hauera, musím dát přednost Hauerově překladu, protože v něm není prakticky žádných nesrozumitelností.

Přesto se však i zde setkávám s obtížemi, např. již v překladu druhé věty, která v sanskrtu zní: „Jóga-čitta-vrtti-niródha“. J. W. Hauer překládá slovo čitta jako duševní svět, vrtti jako pohyb. Z různých popisů a z mystických zkušeností na cestě vlastního mystického vývoje jsem dospěl k závěru, že čitta je výraz pro fluidickou emanaci lidského bytí, která je k dispozici mozku a mozek ji používá jako materiálu k mentálním procesům. Tento materiál se jeví buď jako nebula, nebo jako silueta. Projevuje-li se jako mlhovina, svědčí to o tom, že myšlení člověka není vyhraněné; je to následek jeho nekompromisního duševního přilnutí ke světu tvarů, k smyslovému světu. Jeví-li se jako silueta, je to podmíněno tímto přilnutím. Tato silueta vzniká následkem mechanického, přitom však tajemného personifikačního procesu.

Nebulární povaha materiálu, který živé bytosti používají k myslícím procesům, je dále vyjádřena i fosforeskovaním. To vede k tomu, že tento materiál můžeme identifikovat jako éterické kvantum, jehož kontury nejsou stabilní nebo přísně vyhraněné. Když však tento materiál vytvoří siluetu, máme před očima tzv. éterického dvojníka, který podle své povahy patří do kategorie merkuriálních dévů (prototypů podob bohů) a v jiném aspektu zase je onou samou látkou, která charakterizuje mysl v její původní nebulární povaze. Proto se nedrím ani překladu J. W. Hauera a používám

---

* Der Yoga als Heilweg, Kohlhammerverlag, Stuttgart 1932.

** Swami Vivekananda: Radža joga čili ovládnutí vnitřní podstaty. Díl II. Patandžaliho výroky o jogy. Z angličtiny přeložil Karel Weinfurter. Zmatlík a Palička, Praha 1925.

výraz „duševní přirozenost“ místo „duševní svět“; výraz „duševní přirozenost“, jež odějeme představou uzavřeného psychického celku, který je nositelem psychických dějů, výrazu čitta nejlépe odpovídá.

Výraz vrtti odpovídá našemu vrtěti se nebo vířiti a – zde se hodí lépe slovo proces než pohyb. O slově niródha se J. W. Hauer zmiňuje v poznámce a upozorňuje, že znamená ovládnutí, nikoli potlačení nebo utišení, přičemž slova potlačení užívá i Svámí Vivékánanda. J. W. Hauer doplňuje, že toto ovládnutí znamená rozpouštění, a to zesponu (těla), což dobře odpovídá jógické zkušenosti s metodikou mystického proměňování povahy bytí. Chci k tomu ještě dodat, že jógické zaměření myslí jako analyzující síly nebo moci má začít rozpouštět psychicko-astrální zatvrdliny bytí. Tyto zatvrdliny mají sídlo v těle, takže z filozofického hlediska musí proces proměny nebo rozpouštění skutečně začít zesponu těla nebo bytosti. Pak totiž začne zanikat kámický faktor bytí a člověk začne zjišťovat, že se dostal na cestu vinoucí se z elementárně smyslového života do života evidovaného jasným a věčným myšlením. Tento druh myšlení dává celému bytí takový směr, že člověk již přestane být otrokem osudových nahodilostí, především prožitkových komplexů a naléhavých nutkání. Snad se to zdá málo, ale je to dost, jestliže k tomu připočítáme mnoho dalších výsledků s tímto stavem přímo i nepřímou souvisejících.

Další velmi závažnou těžkostí je v Hauerově překladu termín „jedení světa“. Zkušený mystik může být na pochybách, zda se tím míní požívačnost, nebo schopnost mystických géniů zhltnout svět nebo vesmír a tím změnit jeho vnitřní řád, kterým se řídí mravní názor vesmírných nebo planetových bytostí. V originálu je slovo bhóga; toto slovo sotva může znamenat mystické polykání vesmíru, protože obsah slova bhóga je protějškem obsahu slova jóga. Ostatně bych snad měl vysvětlit dilema smyslu výrazu „jíst svět“. Ezoterní tradice např. uvádí legendárního mystika, který sebetřýzní získal existenci zvanou Rávana; jeho mystický obsah bychom mohli chápat jako někoho, kdo kdysi spolkl svět (nebo vesmír). Tím si svět jednak podrobil, jednak zatížil jeho obyvatele svými mravními nedostatky. Je to především sobectví a požitkářství, z nichž se rodí všechno zlo nynějšího světa. Sobectví vyžaduje, aby se druzí podrobovali. Ti se tomu tu více, tu méně vzpírají a tím vytvářejí předpoklady, že jednou celé společenství podrobených bytostí ze sebe vydá mystika, který také přijde na to jak spolknout svět nebo vesmír. Tímto aktem si ho podrobí nebo ovlivní jeho obyvatele případně lepšími povahovými kvalitami, než jakými je ovlivnil jeho předchůdce.

Toto jsou tedy mystické podmínky pro střídání věků dobrých a špatných a každý z nich zase obsahuje menší časová období s převahou dobra nebo zla.

A to je základ kolotavého běhu světa od časů dobrých ke špatným a naopak od nekonečna do nekonečna. Ale tím jsem značně odbočil od problémů s textem. V každém případě však z toho vysvítá, co je nutno mít na mysli, když chceme převádět texty z původního jazyka do jiného, a jaké vznikají těžkosti při komentování takových textů.

Pracujeme-li s texty tak starými, jako jsou Pataňdžalioho aforismy o józe, pak při výrazech, jako je např. „jedení světa“ musíme brát v úvahu i to, že vyjadřování starých autorů bylo naturalističtější než dnes. My bychom tedy vzhledem ke smyslu výrazu „jedení světa“, jemuž jsme nepřiznali vysoký mystický význam, museli použít výraz „požívání světa“. Tím sice těžkosti nejsou odstraněny, já se však s nimi vypořádávám po svém, neboť se domnívám, že mne k tomu opravňují zkušenosti z jógy v jejich mystickém významu.

Podávám tedy čtenáři příručku k józe, ale nechci jej odvracet od úkolu vnitřního vývoje mysteriálním vysvětlováním. Jsem přesvědčen, že takové vysvětlivky nemají smysl, protože mu to nepomůže na cestě mystické proměny. Spíš bych tím podpořil rozvoj a doplňování mysteriálních konstrukcí, které kolo karmy ani nezastavuje, ani neurychluje jeho chod, ani jej nezpomaluje. A tak tedy nepodporuji budovu mystické filozofie, nýbrž praxe. Každý jedinec jí může použít pro své dobro a po osobních zkušenostech i pro dobro druhých.

V sestavě kapitol začíná J. W. Hauer textem „Jóga-anga...“ (kap. II, verš 28), jemuž dává vlastní číslování, ale v závorkách uvádí dělení původní. Já se vrátím k původnímu rozdělení kapitol, neboť v Hauerově dělení nevidím žádné vyjasnění systému. Ostatně to snad není třeba pokládat za podstatnou neúctu a nedůslednost k autorovi, jehož text používám jako podklad své práce.

V Liberci roku 1964.

Květoslav Minařík

Výroky o jógických cvičeních

1. Začíná se návod k józe.

Slovo jóga značí spojování. Týká se spojování vrozené schopnosti uvědomění a myslícího principu s žádoucími kvalitami přírody. Účelem tohoto spojování je proměna vrozených intelektuálních a mravních hodnot bytí v hodnoty duchovní. To se má projevit především rozvojem transcendentního uvědomění a povznesením mysli nad všechen smyslový svět, který nás tísní svým sansárovým charakterem.

V tomto textu jde především o rádžajógu, jógu královskou, která na rozdíl od jiných jóg pracuje s vůlí. S rozumem pracuje džňánajóga, s citem bhaktijóga, s tělem hathajóga, s řečí mantrajóga, s magnetismem tantrajóga, s činem fyzickým i mentálním krijajóga a další jógy případně s jinými vrozenými vlohami bytí. – Cílem práce s vůlí (rádžajóga) je psychologická proměna, která je především závislá na kondenzaci a tím ovšem i zvýšení působnosti duchových, resp. mentálních sil; tato kondenzace je předpokladem žádoucí přestavby bytostné struktury. Rádžajógin působí vůlí na své tělo tak, že je na úrovni buněk postupně přetvoří. Tato přeměna vyvrcholí v tom, že se jóginovo hmotné tělo stane tělem duchovním, to je neviditelným. Tím začne jógin náležet k řádu bytostí nadlidských, pro lidské oči neviditelných.

Na počátku realizací těchto vyšších, transcendentních stavů, není tato proměna tak evidentní, abychom se o ní mohli přesvědčit očima. Ale na tom jóginům nezáleží. Oni tuto proměnu evidují svým vědomím a z různých zkušeností jógického školení získávají důvěru, že jde o proměnu skutečnou. Její průběh v čase je takový, že i kdyby na této cestě proměny bytí zemřeli, přece jejich práce nepřijde nazmar. Vědí, že život nezačíná fyzickým zrozením a také nekončí fyzickou smrtí.

Toto přesvědčení nemusíme pokládat za předmět víry jóginů. Je za ním zkušenost s mentálními operacemi, které mohou každého jedince velmi jasně přesvědčit, že fyzikální kvanta tvořící hmotná těla podléhají zákonu utváření. V jeho mezích se buduje předobraz současného bytí dávno před fyzickým zrozením bytosti a tento zákon také nedopustí, aby duchové (prapočáteční) formy bytí zanikly hned s tělem. Z toho plyne, že fyzické bytí je jenom výsekem

v širokém rozmezí existence jednotlivce. Její fyzická část je jen epizodou, jejíž význam spočívá v tom, že předurčuje další úsek cesty „ducha“ bytosti. Jeho osudy jsou dobré, jestliže se člověk psychicky povznese podle návodu jógy, nebo zlé, jestliže nechá volný průchod elementárním pohnutkám, které jsou vyvolávány tělesnými chťíci.

Jóga tedy má pro jednotlivce nesmírný význam. Pomáhá odstranit strach z budoucnosti, který se nám vtírá prostřednictvím otázky, co bude po smrti. Zkušenosti získané jógickým školením přesvědčují, že se člověk ocitl na vzeštné cestě snad k nesmrtelnosti, snad k vykoupení.

2. Jóga je ovládnutí procesů, které zachvacují duševní přirozenost.

Duševní přirozenost tvoří strukturu psychických složek asi tak jako orgány tělo. A jako jsou orgány činný bez vědomí, které je vlastně jejich vládcem, tak zase v duševní přirozenosti dochází ke změnám a procesům, které vědomí také neviduje a které ji činí nestabilní. Dokonce lze říci, že změny stavů duševní přirozenosti ji samu ještě hlouběji ovlivňují než změny nebo činnosti orgánů tělo. Dobrým pozorováním lze zjistit, že samovolné procesy v duševní přirozenosti ji mění do takové hloubky, že není stále touž přirozeností, nýbrž pokaždé něčím jiným, především však formami, které se nám vtiskly do vědomí prostřednictvím vidění. A jelikož podstatou duševní přirozenosti je princip mysli, citů a duševních stavů, znamená ovládnutí této přirozenosti ovládnutí celého psychického komplexu bytí, to je psychiky člověka takového, jakým vpravdě je.

Jógin tedy směřuje k ovládnutí celé duševní přirozenosti. Tím získá panství nad všemi projevy myšlení, cítění a samovolně vystupujících duševních stavů. Když je toho dosaženo, neexistuje již pro něho moc, která by mu mohla vnútit povahu prožívání. A to je dovršení rozvoje individuality, vytvoření jedinství, které nemůže být ovládáno vnějším světem a všemi jeho rozličnými působivými atributy. Pak již vzniká pouze otázka, zda toto jedinství nebude podmiňovat přání po společnosti...

3. Pak se činitele registrují vjemy projeví ve svém vlastním stavu.

Činitelem, který registruje vjemy, je zrcadlíci princip bytí, který se také označuje jménem zřec. Jeho zvláštností je, že nemusí být nepohnutý, má-li odrážet jevy zevního světa. Není-li však nepohnutý, odráží tyto jevy stejně jako neklidná hladina vody a kontury jevů se jeví neurčité, zkreslené, ba i fantastické. Podobný

je i stav člověka, který své názory vytvářené nezávisle na skutečnosti aplikuje na všechno, co vidí, aniž dbá na základní požadavky objektivitu. A když je neklid zřece nadměrný, stává se člověk psychopatem.

Jóga se snaží této neutěšené situaci předejít. Proto doporučuje ovládnout procesy (změny) v duševní přirozenosti a tím dospět k takovému uklidnění, aby se zrcadlíci princip stal zcela nehybným a tím způsobitelným odrážet jevy zevního světa tak, jak jsou. Když se to stane, stal se člověk mudrcem, člověkem, který vidí všechno a také vše správně rozlišuje.

4. Jinak je ve stavu, který odpovídá procesům duševní přirozenosti.

Je psychologickou záhadou, jak je možné, že i neklidná hladina principu vnímání dovoluje alespoň relativní shodu názorů všech lidí na jevy vnějšího světa. Můžeme-li neklid této hladiny přirovnat k neklidu hladiny vody, dovidíme si, k jak individuálnímu zkreslování věcí může u lidí docházet. Lidský svět však má tu zvláštnost (která má magické podklady), že lidské zkušenosti pomáhají vytvářet všeobecně uznávané konvence. Shoda v názorech je proto ovšem jen relativní, ačkoli na druhé straně nutí každého, aby se opíral o to, co zjišťují smysly. A tak je stav pocházející z uklidnění hladiny duševní přirozenosti všeobecně nedosažitelný. Lidé mají společnou zlou karmu v tom, že nemohou poznat osvobozující momenty, jaké vznikají z pozorování zřece jejich vlastního bytí. Dokonce mají předurčeno, aby zanikli, jako zaniká všechno, co je neklidné, proměnlivé. Hladina jejich duševní přirozenosti se totiž vlní jako hladina moře. To je stav protikladný prapočátečnímu stavu světa nebo kosmu. Neboť prapočátečním stavem světa byl klid, který se tím, že se stal neklidem, stal světem pomíjivým. Takový svět musí zaniknout v klidu, ale to se stane až po bolestných zkušenostech.

5. Procesy duševní přirozenosti jsou paterého druhu. Dále se rozeznávají (jako) tísnícím činitelem zatížené a nezatížené.

Tyto procesy budou dál popisovány. Tísnící činitel je personifikován v Márovi, strážci prahu. Je o něm možno říci, že vzniká z psychických zplodin a ty zase vznikají z osobitých názorů a přesvědčení, podporovaných vírou v ně. Tak totiž vznikají faktory, které vyúsťují v personifikaci tu viditelnou, tu neviditelnou; vždy však tato personifikace člověka ovlivňuje tak, že se ani neodvážá opustit jeden komplex názorů a nahradit jej komplexem jiným. A tak ďábel (Mára) prochází